

BRIAN PATRICK MCGUIRE: *Friendship & Community. The Monastic Experience 350-1250*. Cistercian Studies Series 95. Kalamazoo, Cistercian Publications Inc., 1988. L., 576s.

Brian McGuires cistercienserforskning har nået et (foreløbigt) monumentalt resultat. Som undertitlen antyder, er det forfatterens ambition at skildre venskabsinstitutionen i klosterlivet fra Senantikken til Højmiddelalderen. I en lang indledning redegøres for definitionsproblemer, venskab(er) i Bibelen og i den klassiske litteratur og i nyere forskning. Han tilslutter sig Gregor d. Stores bestemmelse af en ven som *custos animi*, hvilket indebærer både ansvar for og kendskab til vennen og hans forhold samt en åndelig dimension. Centrum i den antikke litteratur er Ciceros stoisk inspirerede udredning. I Bibelen kan der nok findes venskaber, men i den ældste kristendom er der ikke rigtig plads til dem; personlige venskaber kan være farlige for det rette forhold til Gud, og de er på kant med det klassiske kristne menighedsbegreb.

I ni store velstrukturerede kapitler fremstiller forfatteren derpå venskabs historie i tusind år i klostre og nærmeste omegn. Augustin viser sig også her som den markante overgangsskikkelse mellem Senantik og Middelalder; et halvt årtusind senere er Anselm af Canterbury en central person, også i venskabs historie, hvorefter fremstillingen når sit højdepunkt med Aelred af Rievaulx. Derefter klinger venskabslitteraturen ud i det trettende århundrede. Beretningen giver en nuanceret redegørelse for kildernes meddelelser og en stadig bestemmelse af venskabstype – ciceroniansk, overvejende politisk, overvejende personlig (i flere nuancer), af erotisk, evt. homoseksuel, art. Jeg finder grund til at fremhæve den ubesværede elegance, hvormed forfatteren placerer de enkelte forfattere, kredse og epoker i et sirligt mønster af traditionssammenhænge.

Det primære kildemateriale er breve og brevsamlinger; i betydeligt omfang inddrages *Vitæ* og krøniker, af og til statutter. Forfatteren er sig den materialebetingede begrænsning bevidst, ligesom han bevidst koncentrerer sig om venskaber i klosterverdenen. Endda er der jo tale om et enormt kildegrundlag og en enorm opgave.

Brian McGuires værk er ikke primært båret af metodiske overvejelser. De er ikke forfatteren ukendte og uomtalte, men af sekundær interesse. Det er et problem, om kildernes mange udsagn om venskaber eller nære bånd i almindelighed er vidnesbyrd om faktiske venskaber, derunder hvor mange breve der er litterære øvelser. Eller hvordan anvende en kilde, hvor en skrivekyndig skriver for en anden. Jeg vil tilføje, at materialets karakter byder på et elementært metodisk problem – som McGuire ikke drøfter – at det kun belyser venskaber mellem adskilte (to brødre, der blev i deres hus, skrev ikke breve til hinanden). I det hele taget er opgaven mere kompliceret, end forfatteren lader forstå, bl.a. fordi han selv må bestemme, hvornår der er tale om et venskab – grundord som *amicus*, *amicitia* kan f.eks. ikke bruges som ledetråd. I lange perioder, især i den tidlige Middelalder, må forfatteren da også bruge megen energi på at finde noget, der kan siges at være et venskab.

Opgavens omfang taget i betragtning er disse betragtninger måske rimeligt pedantiske, men det gælder ikke følgende indvending: Kan opgaven egentlig løses? Der var mange venner; der er endnu flere ord om venskaber, men ret beset er de mange ord vel snarere ord om positive personlige følelser i bredere forstand,

og sådanne følelser var der faktisk ikke rum for, når målet var frelsen – den enkeltes og alles ved alle i Guds navn.

Fremstillingen er ikke blevet bogen om venskab i det første kristne årtusind, men snarere en medrivende og medlevende parafrase af, hvad der er overleveret os af tanker og udsagn om emnet, holdt sammen af forfatterens fortrolighed med kilder og litteratur og hans evne til at skabe tiltalende og forståelig orden i det næsten kaotiske store materiale. *Friendship & Community* er en meget velskreven, velkomponeret og gennearbejdet fremlæggelse af en side af Middelalderens liv, som sjældent kommer frem til traditionelle historiske og kirkehistoriske værker, et stort epos om venskab og kærlighed.

Jørgen Skafte Jensen

JOHN W. BALDWIN: *The Government of Philip Augustus: Foundations of French Royal Power in the Middle Ages*. Berkeley – Los Angeles – London, University of California Press, 1986. xxi, 611 sider, ill. 50 \$.

Professor Baldwin fremlægger i denne bog resultaterne af mere end 10 års arbejde, der også omfatter udgivelsen af Philippe Auguste's tre registre i serien *Recueil des historiens de la France*. Det kunne have været fristende at behandle Philippe Auguste's regering under ét; men forf. har med rette valgt at opdele den lange periode i fire mindre: 1179-90, da den unge konge lærte at administrere og konsoliderede det fra Louis VII overtagne regeringsapparat; 1190-1204, som er den afgørende periode karakteriseret af gennemgribende ændringer i regeringens struktur; tiden 1204-1214 fra erhvervelsen af Normandiet til sejren ved Bouvines hvor regeringsapparatets – ikke mindst finansstyrelsens – effektivitet blev sat på prøve; de sidste ni år til kongens død i 1223, der ikke bragte afgørende administrative fornyelser. For hver af de fire underperioder indledes fremstillingen med et kapitel om de vigtigste begivenheder i perioden som baggrund, hvilket giver læseren mulighed for bedre at forstå årsagerne til reformer og vilkårene for deres gennemførelse.

Det er velkendt, at uden for Middelhavsområdet er den engelske administration den, der har efterladt det største arkivmateriale og det, der rækker længst tilbage i tiden. Ældre forskning antog, at reformerne i fransk forvaltning omkring 1200 skyldtes inspirationen fra Normandiet, hvis institutioner man lærte at kende efter erobringen i 1204. Professor Baldwin viser i sin bog, at mange reformer er ældre end 1204 og således ikke direkte går tilbage til fremmede forbilleder. Det bør dog understreges – som forf. også gør det – at flere regeringer i løbet af det 12. årh. dels oprettede centrale arkiver, dels udarbejdede lister, kataloger og lignende håndbøger til brug for forvaltningen. Regnskabskontorer kendes siden 1110-20 i England, siden 1150'erne i Barcelona, siden 1187 i Flandern, medens et sådant i Frankrig først oprettes i 1190. Centrale arkiver skabes 1177-78 i Barcelona og 1194 i Frankrig, hvilket formentlig er tidligere end i England eller ved kurien. Hvad forvaltningshåndbøger angår, var England derimod tidligt fremme med *Dialogue of the Exchequer* (1179), *Little Black Book of the Exchequer* (1206) og den reviderede udgave deraf *Red Book of the Exchequer* (mellem 1212 og